

KOVÁCS VILMOS

URÁLI NÉPEK ÉS A HONFOGLALÓ KONGLOMERÁTUM

(Folytatás)

Vogul nyelvrokonaink *manysi* nevének és a *mós*, *más* frátriáneveknek az iráni eredetén töprengve, Györfly György úgy képzei el a fent vázolt folyamatot, hogy lehetett egy időszak, amikor az ósiráni–finnugor szomszédság okán, ill. mivel az óirániak kiterjesztették hatalmukat az ugorokra, utóbbiak a hódítók „ember” jelentésű *manus* néven kezdték nevezni magukat. Hogy azonban erről és főleg nem csupán ennyiről van szó, azt az a tény is bizonyítja, hogy a vogulokon kívül csaknem valamennyi finnugor népnek iráni neve van, s e nevek közszóként is élnek az illető népek nyelvében. Röviden:

az avesztai, óind *manu-*, szkíta, szarmata, alán *man-* „ember, férfi” óiráni előzményének folytatója az avesztai *manus-*, óind *manusa-*, *manusya* „ua”, ez a középirániban *mansi*, amelynek alakpárja a vogul *mansi* népnév és rokonsága;

a köziráni *mar-* „öl; (meg)hal” származéka a szanszkrit *marya* „férfiember; hős; nép”, ennek alakpárja a marik–cseremiszek nyugati szomszédságában jelzett, finnugornak tartott, eltűnt nép *merja* neve;

a *marya* származék középiráni folytatója *mari*, amely azonos a cseremiszi *mari* önelnevezéssel és „férfi; férj” jelentésű szóval;

a *mar-* alapszó egy másik származéka az avesztai *mardta*, óperzsa *mártiya*, szanszkrit *marta-*, pahlavi *mart*, tadzsik *mard*, perzsa *mārd* „halandó; ember; férfi; férj; merész; hős” stb., ennek alakpárja a mordvin *mirdä* „ember; férfi” szó és az oroszban alakult *mordva* népnév alapalakja, amelynek többese a mohamedán írónál *mrdat*, Rubruquisnél *Mordens*, Jordanesnél *Merdae*; a származék a zürjénben *mort* „ember”, innen a tautológiás szerkezetű *komi-mort* „komi ember; zürjén” önelnevezés; a votjákban ez *murt* „ember”, innen – összetételben a Vjatka folyó *Ud* nevével – *ud-murt* „votják”, tkp. „vjtakai ember” önelnevezés (ugyanakkor a folyó *Ud* neve az óiráni *uda* „víz” szó folytatója, amely a cseremiszben *odo*, a votjákban *ud*, amelyből az udmurtok régi orosz *otjak*, *vojtak* neve is való);

a *martya* származék folytatója az *rt>š* változás okán az avesztai *mašya* „ember;férfi”, *Mašya* „Ősatya” és *Mašyoy* „Ősanya”, középiráni folytatója *maši*, *maš*, mely utóbbi hangalakját, jelentését és mitológiai tartalmát tekintve azonos az osztják frátriá és mítikus ősök *maš* nevével s a *moš* név alakpárja; alakváltozata a cseremiszi népnév *-mis* utótagja, amely a finnben *mies* „férfi”, az észtkben *mees* „ua”; ugyanezt találjuk a lapp *al(e)moë* „ember; lapp” népnév és közszó *-moš* utótagjában (az *al-e-* előtag azonos a köziráni, osztét *ale*, *al* „minden, valamennyi, összes” szóval), a közszói lapp népnév azonos a XI. századi volgai bolgár uralkodó *Almuš* nevével és *Almus* „Álmos: Árpád apja” személynevünkkel;

a *martya* további melléknévi származéka az óiráni *amrta* „halhatatlan”, ennek alakpárja az avesztai *amdša* „ua”, szókapcsolatban *Amdša Spanta* „Halhatatlan

Fényárasztó; Halhatatlan Szent” mint a jó szellemek gyűjtőneve, amelynek *Amaša* tagja – jelentésének megfelelően és a *Mašyoy* „Ősanya” névvel szoros összefüggésben – elválaszthatatlan krónikai ősanánk, *Emese* nevéől, forrása pedig a Kürosz-legenda, ill. a finnugor–iráni eszmei szinkretizmus (vö. még: óiráni *Anabita*, középiráni *Anabūt*, *Anait* „az élet vizének, a termékenységnak, az anyaságnak a jó szelleme”, „Esthajalcsillag”, amely azonos krónikáinkban Hunor és Magor anyjának *Eneth* nevével; 1. még: krónikáinkban Álmos apja *Ügyek*, e név azonos a szkíta–szarmata *Udiak* nevekkel, úgyszintén az oszét *Udykk* névvel, amely a Nart Eposzban a Göncöl egyik csillagának a neve, s annak köziráni, oszét *ud*, *od* „lélek; szent” szónak a származéka, amelyből a magyar *ügy* „szent” is való;

óiráni, avesztai *auruša*, óind *aruša* „fehér”, szkíta–szarmata *aors* „ua.”, ennek népnevi jelentése „ász, alán”, e törzsszövetség kínai neve *jencai*, oszét *ors*, *urs* „ua.”; ősz (ebből az r-nek az -s-előtti szokványos kiesésével a grúz–örmény *os-ethi* „oszét”, ugyanígy egy másik alakból *as* „ász, alán” és még a szkítában–szarmatában – tehát nem a szlávban! – *ias* „jász”), melléknévi származéka a hvarezmi *arsya* „ua.”, amellyel a mohamedán írók a hvarezmi eredetű kazár katonaságot jelölték, felváltva a név *as* „ász” alakváltozatával, az *arsya* alakpárja a mordvinok egy csoportjának *Erzja* neve, amely József kazár király levelében *Arisu*, az arabban – nyilván az s>perzsa th hatására – *Artba* (az *euruša* – tehát nem a rusz, ros alalakok! – folytatója az *orosz*, régi *urusz* népnév, amely az oszétban *orus*, *ury*; úgyszintén a cseremisiz *ošo* „fehér” és az ismeretlen eredetű magyar *ősz* „fehér hajú”);

avesztai *uyra-*, óind *ugrā-* „nagy, hatalmas, óriás, kiemelkedő”, ez azonos *ugor* népnevünk alapalakjával, amely az orosz krónikákban is *ugra* (első ízben a 890., majd a 898. és a 934. évszámok alatt), ugyanott a vogulok és osztjákok neve is *ugra*, amit felváltva használnak a jésült szójelű *jugra* változattal. Az *ugra* alapalak óoroszból *ugre*, *ugri*, amellyel az orosz krónikák a honfoglaló magyarokat és a kazárokat (!) jelölik (e népnevünknek semmi köze a törökök vélt és „10 nyíl; 10 törzs” jelentésűnek magyarázott *onāgur* törzsnévhez, s az onogurok – akik 463-ban érkeztek Európába – nem azonosak a bolgárokkal, akiket a bolgár nemzeti történetírás már a II. században megjelenít Európában, s a görög világkrónika is már 354-ben az észak-kaukázusi népek között jelez);

avesztai, szkíta–szarmata, alán *van-* „győz; hatalmába kerít”, származéka *vana* „győzedelmes, hatalmas”, oszét *uān-*, *onā-*, *on-* „ua.”; erős, védő” (vö. vogul *on*, osztják *un* „hatalmas, nagy”), avesztai, óperzsa *kara*, középiráni *kar*, *gar*, *ger* „népség-katonaság; a népség-katonaság telephelye”, egy óiráni *vana-kara* középiráni folytatói *van-kar*, *wān-gār*, *on-gar*, *un-gar* „nagy, hatalmas, győzedelmes népség-katonaság”, amely azonos *ungar*, *venger* stb. népnevünkkel (a *kara* melléknévi származéka az óperzsa *karabīya*, óiráni *karaya* „ua.”, az *-aya* fonémacsoportból az alánban, oszétban *-ājā->è* lesz, vagyis a *karaya* alán folytatója *karè*, amely azonos hatodik törzsünk bizánci feljegyzésű *Karè* nevével és számos *Kér* helynevünkkel, semmi köze az „óriás” jelentésű török *kār* szóhoz,

annál több a zürjén *kar*, *kor* „város”, votják *kar* „település; város” szavakhoz, de az ősi etimont *Jászkarajenő* helynevünk *-kara-* tagja is örzi, ugyanakkor a név *-jenő* utótagja azonos ötödik törzsünk nevével, amely bizánci feljegyzésben *Yena*, ennek sincs köze a feltett török **inak* „tanácsadó” szóhoz, amelyből e törzsnévünket származtatják, alakpárja viszont a köziráni *yuvan*, *yun* „fiatal, ifjú; új” *yuvanak*, *yunak* „ua.”, oszét *iwonäg* „ua.; ünő” származékoknak, mely utóbbiból – és nem a törökből! – *ünő* szavunk is való, míg ennek *yuvan*, *yun* előzményéből ismeretlen eredetű *ín* „szolga” szavunk származik, vagyis a Jászkarajenő jelentése „jászútelep” vagy „új jász telepések”; a *van*-etimon óiráni összetételben szarmata királynévként *Arya-vanta*, amely Hérodotosznál *Ariant* „Hatalmas árja”, a *vanta* oszét folytatója *wänd*, *änd*, *ond* „merész, bátor, vad, kegyetlen”, ez azonos *Ond* vezérnevünkkel, úgyszintén annak a bolgár főembernek az *Und* nevével, aki gyarmatot alapított az Ararát egyik körzetében; a *vanta* óiráni származéka *fra-vanta* „győzedelmes”, ebből az alánban szabályosan *la-vanta*, az óoszétban *lä-wäntä* „ua.”, amely azonos Árpád fia *Levente* nevével);

a vizsgált *auruša* egyik alakváltozata *vars* (ez a perzsából került az arabba, ahol *wars* „egyfajta sárga növény; börsöny), középiráni melléknévi származéka *varsan* „ua.”, amely azonos az alánok magyar *varsány* nevével, a *vars* későközépi és újíráni folytatója *bars* (ebből az előbbi képzővel *börzsöny* és *bársony* szavaink), ez oszét *-ula*, *-ul*, *-yl* kicsinyítő képzőkkel *Berszula* „a bolgárok egyik ága” a mohamedán írónál, de ugyanott *al-Barsalia* az alánok Derbenttől északra fekvő országának a neve, amelyben a bolgárok egyik ága telepedett meg, s a krónikák szerint ettől származnak a kazárok, ugyanakkor a kazárok egyik fiúősének a neve *Barszil*, az örmény forrásokban *basil*, *basl* „alánok”, ez az *-r-* kiesésével keletkezett, csakúgy, mint a kazárban a *Bas* „alán” név, amely azonos az ismeretlen eredetű *baskir* név és a mohamedán írónál használatos *basdzsirt* népnévünk *bas-* előtagjával (jól igazolják a *bas-* előtagnak a *bars*-ból való alakulását krónikáink, ahol *Baskiria* neve *Bars-atia* is); a *baskir*, *basyr* stb. népnév és alakváltozatainak *-kir*, *-yir* utótagja a vizsgált *kara*, *kar* etimon alakpárja; óiráni *krta*, *grda*, avesztia *goroda* „ház; háznép”, óperzsa *garda* „a tartományurak fő munkaezői, amelyek a kara elszegényedett tagjaiból kerültek ki; ezek települése”, szogd *yurd* „ország”, pahlavi *kert* „település, város”, eposzi *gurd*, *gird* „város”, oszét *kward*, *kord* „törzs, csoport, társadalom, tömeg stb.” (vö. votják *gurt* „ház”, zürjén *gort*, oszétják *kort* „ua.”), amelyekből a *baskir* név *baskir* *baskort* alakjának és *baskard*, *baskird*, *basyerd*, *basdzsirt* változatainak *-kard*, *-kort*, *-kird*, *-yerd*, *-dzsirt* stb. utótagjai valók; ezek alakpárja harmadik törzsünk Kürt-gyarmat nevének *Kürt*-előtagja (ennek semmi köze a jenízeji török *Kürt* „frissen esett hó” névhez), a székely *Kürt* nemzetségnevén, a bolgár királylajstromban az Avitochol (Attila) fia Irmik után következő uralkodó *Kurt* neve és számos *Kürt* helynevünk, közte a nyitrai *Assakürt*, amelynek *Assa-* előtagja azonos az ász-alánok *Assatoi* nevének alapalakjával, ill. az oszét *Assy* „ász” név alakpárja (a *krta*, *grda* középiráni folytatója *kil*, *kel*, *gil*, *gel*, középperzsa *gíl* „ház, háznép stb.”, ezt találjuk a fehér hun heftaliták-hétalánok egyik csoportjának

As-keľ „ász nemzetség” nevében, amely a VIII. században eltűnt a Kaspi keleti partvidékéről, majd a volgai Bolgárország területén jelent meg *Es-kil*, *Ese-gel* néven mint a bolgárok egyik ága és a baskir-magyarok szomszédja; vö. finn *kyl* „ház”, *kyla* „település, falu”, észt *kül* „ua.”, *küla* „ua.”);

a *krta*, *grda* etimonnak a fehér hun *As-keľ* „ász nemzetség” nevében is meglevő *-keľ* folytatója azonos a székely népnév *-kely* utótagjával, a *szé-* (régí *sze-*, *szi-* stb.) előtag pedig az óiráni, szkíta-szarmata *saka* „ág, ágbog; szarvas”, „szkíta, szaka, szakák; a tohárok, kidarita hunok és fehér hun heftaliták-hétalánok elődei” totemállat- és népnév *sei*, *si*, oszét *sy* folytatóinak alakpárja (vö. óiráni Saka-stana „szakaszállás; Szakasztán” > középíráni Sei-stan, Si-stan; Sagadares „szarvastartó” mint egy, a Dunánál élő törzs neve, amely Jordanesnél Attila halála után Moesiában települt le; oszét *sag-läg* „szarvasember”).

Az egyezéseknek ez a szorosan egymásba illeszkedő láncolata jól érzékelteti a finnugor–iráni, ill. magyar–szkíta-szarmata, alán összefonódottságot, és biztos fogódzókat nyújt a honfoglaló konglomerátum finnugor eredetű csoportja történetének a kutatásához.

3. A CSATLAKOZÓ KUMÁNOK

Maszudi elbeszéli, hogy az a népség, amelyből a kazár katonaság kitelt, Hvarezm vidékéről települt át Kazáriába a háborúk és járványok miatt, jórészt izmaelita hitű volt, s *arsya* „ász-alán” néven nevezték. Isztahri szerint ezek a jövevények eleinte 12 000, majd 10 000 katonát állítottak ki, kezdetben nem kaptak zsoldot, csak részesedést a hadizsákmányból, nem is katonáskodtak állandóan, békeidőben földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak, de háború esetén kötelesek voltak hadba vonulni a kazár uralkodó első hívására. Nyilván ezekről a hvarezmi jövevényekről írja Al-Biruni, hogy az „ászok vagyis alánok” régen az Amu-Darja alsó folyásánál éltek a *besenyőkkel* együtt, de amikor a folyó megváltoztatta medrét, Kazáriába költöztek, s *nyelvük a hvarezmi és a besenyő keveréke*.

E hvarezmi eredetű, jórészt izmaelita ász-alán–besenyő keveréknép Kazáriába történt áttelepedésének történeti háttérét azok az események adják meg, amelyek a VIII. század elejétől megrázkódtatják egész Közép-Ázsiát. 710-ben kitör a kengszer (besenyő)–türges háború, amely mögött a türgesek arabellenes tervei húzódnak meg. 712-ben hatalmas arabellenes felkelés tör ki Hvarezmiban, amelyet az araboknak sikerül elfojtaniuk. 728–36 között sorozatos felkelések dúlnak Szogdiában is. 766-ban a tielő-ujgurok, akik a VI. század derekáig a türkökkel együtt a zsuansuan-avarok alattvalói voltak, szétzúzzák a nyugati türk törzsszövetséget, amely egyébként 680-ban formálisan is kivált a keleti türk törzsszövetségből, s amelynek élén ekkor már az ász-alánok Tuhsz nevű törzse állt, és bocsátott ki pénzt a maga nevével.

Egyes szovjet és külföldi kutatók szerint a 712. évi hvarezmi felkelés leverése után az elesett Hamdzserd vezértársa, a horezmsah fivére: Khurzad a nép és a katonaság egy részével Kazáriába költözött, ahol a katonaság fővezére lett, majd a hvarezmi szokásoknak megfelelően szakrális helyzetbe szorította a kazár uralkodót, és ő gyakorolta a tényleges hatalmat Bulan néven, akit mások is a zsidó legendák Szangari (Hamdzserd) nevű uralkodójával azonosítanak. E kérdésben a tudományos vita még nem zárult le, egy sor körülmény azonban a VIII. század elején kezdődő kazár–hvarezmi összefonódottságról tanúskodik.

Bizonyos, hogy Khurzaddal-Bulannal kezdődik a kazár bekek dinasztiája, s hogy a *bek* méltóság a hvarezmi *bag-pur* címből alakult. Bizonyos, hogy a kazár uralkodó ekkor kerül szakrális helyzetbe, márpedig a főhatalom kettős megosztása és a főuralkodó szakrális volta kifejezetten hvarezmi intézmény (ugyanazt találjuk honfoglalóinknál, ahol Kurszán kende a szakrális, Árpád gyula pedig a tényleges uralkodó). Ugyanakkor a VIII. század első felében uralkodó Sausafar horezmsah pénzérméin megjelenik „a kazárok kegyes uralkodója” felirat. Emellett Tabari hvarezminak, káliznak nevezi a 764-ben Tbiliszit elfoglaló kazár katonaság fővezérét, az Ász-tarchan-t, vagyis „ász-alán vezér”-t, akiről pedig Jakubi azt mondja, hogy ő a kazárok királya! Isztahri, Ibn Haukal és Jakut egybehangzó tudósítása szerint Mervan arab hadvezér 737. évi kazáriai hadjáratok a fekete kazárok kezéből már a fehér (ász) kazárokéba ment át a hatalom, mely utóbbiakat ezek az írók „fehér” jelentése okán *al-kbi*-s-oknak, azaz kálizoknak, hvarezmiaknak nevezik (ezzel összefüggésben értelmezhető Abu-Feda leírása: „A kazárok nem hasonlítanak a törökökre... és két fajra oszlanak, az egyiknek karadzsur, saten a neve, és olyan sötét színű, hogy az már feketébe megy át: ezt hindu fajúnak tekintik; a másik faj fehér és igen szép; a kazároknak és törököknek ez az antropológiai szembeállításuk tökéletesen egybevág a mohamedán íróknak azzal a szintén megkülönböztető megállapításával, hogy a kazár nyelv nem hasonlít a törököre”).

A felsorolt eseményeknek nyilván nem kis részük van abban, hogy 723 táján a kazár fővárost a dagesztáni Hunországban fekvő Szemenderből a Volga torkolatvidékére, Itilbe helyezik át, amelynek egyik felét mohamedánok lakják. Rendkívül fontos még az a tény, hogy a VIII. század végén Bizánc felállítja a káliz püspökséget Dorosz központtal, ami kifejezetten azt jelenti, hogy a bizánci térítés a Krím-félszigeten és a Fekete-tenger partvidékein élő mohamedán kálizok között folyt. És még valami: a kálizok kínai neve *Kuali*, ennek bizánci forrásokban meglevő változata *choliat* (ez a nép a VIII. században már mohamedán), s alakja az orosz krónikákban *goliad* mint egy, a Protva és Ugra folyók vidékén élt, azonosítatlan nép neve (vö. Prot-va–szkíta-szarmata Porata „Prut”; iráni ugra „nagy”, de Kazáriában is van egy Ug-ru nevű folyó, amelyet egyesek a Maniccsal, mások a Terekkel-Alontával azonosítanak), amely elválaszthatatlan Anonymusnál a Maros folyótól Orsova váráig uralkodó kumán dux *Glad*, *Galád* nevétől s a térség hasonló földrajzi neveitől.

A hvarezmi eredetű ász-alán–besenyő keveréknép kazáriai megtelepedésének tárgyi bizonyítékai, időbeni és földrajzi meghatározói az európai dirhem-leletek

és a szaltovo-majacki kultúra. Nem véletlen, hogy a dirhemek tömeges európai beáramlása a VIII. század elején kezdődik, a hvarezmi telepések megjelenésével egy időben tehát, s a IX. század végén, e kultúra eltűnésével egyidőben apad el. Emellett a szaltovo-majacki kultúra területén előkerült dirhemek egy része csonkított érmékből áll, az újabb szovjet kutatás pedig kimutatta, hogy a dirhemhamisítás központja Hvarezm volt. Eszerint a telepések kapcsolatai a mohamedán világgal nem szűntek meg, sőt szítódtak, miután Mervan arab hadvezér 737-ben a kazár uralkodóval és környezetével is felvétette az iszlámot.

Egyértelműen áll elének a hvarezmi népesség a szaltovo-majacki kultúra régészeti leletanyagában. Az egész anyagi kultúra, amely a VIII. század elején tűnik fel a Volga–Káma–Kaukázus–Dnyeper határolta térségben, közép-ázsiai eredetű, az iráni szászánida eszmei szinkretizmus fogalomrendszerébe tartozik, magán viseli az iszlám félreismerhetetlen stílusjegyeit, s itt elsősorban az indás-palmettás díszítőelemekre gondolunk, amelyek elborították a honfoglaló magyarság egész művészetét is. De azt is tudjuk, hogy az említett térség VIII–IX. századi fémművességének a központja éppen Szaltovóban volt, előzményei Közép-Ázsiába nyúlnak vissza azzal a stílussal együtt, amelyben a honfoglaláskori magyar leletek is készültek: a gyöngysor-dísz, a féंबरakás, az öntési eljárással előállított lószerszám- és övdíszek. És ide vág Bartha Antal megállapítása is: „... korai településszerkezetünk genézisét jórészt a szaltovo-majacki kultúra területén tapasztalt jelenségekből vezethetjük le”. Majd ugyancsak Bartha: „A magyarság bolgár–török közvetítéssel ugyan, de voltaképpen alán és iráni földművelést vett át” (e megállapításból a bolgár–török közvetítést ki kell zárunk, ill. be kell helyettesítenünk az ász-alán–besenyő keveréknép besenyő komponensével).

Tudjuk, hogy a szaltovo-majacki kultúra a IX. század végén, vagyis a magyar honfoglalással egy időben nyomtalanul eltűnik, ill. variánsként él tovább a Kárpát-medencei magyarság műveltségében. Minden jel arra mutat, hogy e kultúra azért tűnt el, mivel népe csaknem teljes egészében csatlakozott a honfoglaló konglomerátumhoz, amelyek műveltségében azért jelentkeztek csak variánsként, mert idővel elkeveredett a konglomerátum magyar és kavar csoportjainak kultúrájával, vagyis a variáns ténye a keveredés eredménye.

A két törzscsoport – a magyar és az ász-alán–besenyő – egyesülésének számos más bizonyítéka is van. Tudjuk például, hogy a magyar törzscsoport a IX. század 30-as éveiben már osztatlanul uralta a Fekete-tenger északi partvidékét, 837-ben megjelent az Al-Dunánál is, keleten pedig a Don folyó határolta el a kazároktól. Nos, görög forrásokból tudjuk, hogy a Don jobb partján állt cimljanszki kazár erődítményt 830 táján valakik kegyetlenül elpusztították, védőit lemészárolták, az erődhöz tartozó településeknek azonban nem esett bántódásuk, s tovább élték a maguk megszokott életét. E furcsa ellentmondást a történészek okkal magyarázzák úgy, hogy az erődöt nem külső ellenség pusztította el, hanem a hozzá tartozó nép lázadt fel a kazár uralom ellen. Mivel azonban e térségben a magyar törzsek is jelen voltak, a pusztítást a magyarok és a szaltovo-majacki kultúra ász-alán–besenyő keveréknépe közös művének kell tekintenünk. Ezt támogatja

a mohamedán íróknak az a tudósítása is, hogy a kazárok régen elsáncolták magukat a magyaroktól és más ellenséges népektől. És még valami.

P. K. Kokovcov a kazár zsidó levelezésben bukkant rá arra az adatra, hogy Veniamin kazár király uralkodása idején (V. A. Mosin kronológiája szerint 860 táján), Bizánc felbujtására három nép: az *asiya* (a mohamedán íróknál ez *arsya*, vagyis hvarezmi ász-alánok), a *painil* (besenyők) és a *turku* megtámadta a kazárokat, de vereséget szenvedett. Mivel 860 táján sem a besenyők fő törzscsoportjának, sem az orosz krónikákban torkolnak nevezett oguzoknak az európai jelenléte még csak szóba sem jöhet, az eseményben szereplő három név közül az *asiya*-ban az ász-alán–besenyő keveréknép ász csoportját, a *painil*-ban besenyő komponensét, a *turku*-ban pedig a bizánci forrásokban következetesen turkoknak nevezett magyarok törzscsoportját, vagyis a már egyesült ász-alán–besenyő–magyar konglomerátumot kell látnunk.

(Folytatjuk)

